



Asia: OM 21/41/2016

Työryhmän ehdotus hallituksen esitykseksi laiksi henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä

1 LUKU. YLEISET SÄÄNNÖKSET

Kommentit ehdotetun lain 1 lukuun

-

2 LUKU. HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELYN YLEISET EDELLYTYKSET

Kommentit ehdotetun lain 2 lukuun

-

3 LUKU. REKISTERINPITÄJÄ JA HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELIJÄ

Kommentit ehdotetun lain 3 lukuun

-

4 LUKU. REKISTERÖIDYN OIKEUDET

Kommentit ehdotetun lain 4 lukuun

-

5 LUKU. TIETOTURVALLISUUS

Kommentit ehdotetun lain 5 lukuun

-

6 LUKU. TIETOSUOJAVASTAAVA

Kommentit ehdotetun lain 6 lukuun

-

7 LUKU. HENKILÖTIETOJEN SIIRROT KOLMANSIIN MAIHIN JA KANSAINVÄLISILLE JÄRJESTÖILLE

Kommentit ehdotetun lain 7 lukuun

-

8 LUKU. VALVONTAVIRANOMAINEN

Kommentit ehdotetun lain 8 lukuun

-

9 LUKU. OIKEUSTURVA

Kommentit ehdotetun lain 9 lukuun

-

10 LUKU. ERINÄISET SÄÄNNÖKSET

Kommentit ehdotetun lain 10 lukuun

-

11 LUKU. VOIMAANTULO- JA SIIRTYMÄSÄÄNNÖKSET

Kommentit ehdotetun lain 11 lukuun

-

YLEISPERUSTELUT

Kommentit ehdotuksen yleisperusteluihin

-

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

Kommentit ehdotuksen yksityiskohtaisiin perusteluihin

-

ERITYISLAINSÄÄDÄNTÖÖN EHDOTETUT MUUTOKSET

Kommentit oikeusministeriön hallinnonalan erityislainsäädäntöön ehdotettuihin muutoksiin

Ulosottokaareen ehdotetut muutokset

Ehdotuksessa on tulkittu, että ulosotto olisi sellaista rikosoikeudellisen seuraamuksen täytäntöönpanoa, johon ehdotettavaa lakia tulisi soveltaa. Valtakunnanvoudinvirasto ei tunnista

perusteita direktiivin (EU) 2016/680 tällaiselle tulkinnalle, vaan ehdottaa, että ulosottokaareen esitetyistä muutoksista luovuttaisiin.

Direktiivin soveltamisala: toimivaltaisten viranomaisten suorittama käsittely

Direktiivin tarkoitus on harmonisoida henkilötietojen suoja, kun toimivaltaiset viranomaiset käsittelevät henkilötietoja. Useimmissa EU-maissa ulosottoa eivät kuitenkaan hoida viranomaiset, vaan yksityinen sektori. Henkilötietojen suoja ulosotossa harmonisoituu parhaiten, jos Suomenkin ulosottoviranomaiset toimivat yleisen tietosuoja-asetuksen mukaisesti.

Sakon täytäntöönpanosta ja toimivaltaisesta täytäntöönpanoviranomaisesta

Ajatus siitä, että ulosotto olisi direktiivissä tarkoitettua viranomaistoimintaa, on kenties perustunut tulkintaan, että ulosotto hoitaisi rikosoikeudellisen seuraamuksen täytäntöönpanoa, koska se perii sakkoja. Sakon täytäntöönpanosta annetun lain 3 §:ssä on kuitenkin säädetty Oikeusrekisterikeskuksen tehtäväksi huolehtia tässä laissa tarkoitetusta täytäntöönpanosta. Oikeusrekisterikeskus suorittaa maksamatta jääneen sakon täytäntöönpanon hakemalla saatavan rahamääräistä täytäntöönpanoa ulosotosta. Ulosottomenettely näissä tilanteissa on samanlaista kuin muukin rahamääräinen ulosottoerintä.

Tiedossamme on, että monikin viranomainen soveltaa jatkossa sekä nyt puheena olevaa lakia, että yleistä tietosuoja-asetusta. Käsittelemme kuitenkin on, että kyse olisi tyypillisesti viranomaisen eri toiminnoista. Esimerkiksi poliisi soveltaisi nyt puheena olevaa lakia rikosten selvittämisessä, ja tietosuoja-asetusta lupatoiminnassaan.

Ulosoton kannalta tilanne olisi toisenlainen. Jos nyt puheena olevaa lakia sovellettaisiin ulosotossa silloin kun peritään sakkoja, laki ja asetukset tulisivat sovellettavaksi samassa rekisterissä oleviin tietoihin, joita käytetään samassa toiminnassa samaan käyttötarkoitukseen, saatavien perintään. Kahden eri säännöksen soveltaminen saatavalajista riippuen olisi käytännössä erittäin vaikeaa, sillä ulosotto perii sakot aivan samalla tavoin kuin muutkin saatavat.

Myös Ruotsissa on tulkittu, ettei ulosotto ainakaan saatavien perimisen osalta kuulu direktiivin soveltamisalan piiriin. Tämä käy ilmi esimerkiksi mietinnön Brottsdatalag - Delbetänkande av Utredningen om 2016 års dataskyddsdirektiv sivulta 222.
<http://www.regeringen.se/496385/contentassets/012b5136a1574c4c9fd24994d902a3ed/brottsdat-alag-sou-2017-29.pdf>.

Direktiivin soveltamisalasta suhteessa asetukseen

EU-oikeudellisena lainsäädäntöinstrumenttina direktiivi on asetuksen alapuolella. Käsityksemme mukaan direktiiviä valmisteltaessa fokuksena olivat poliisin tarpeet, ja täytäntöönpanopuolesta käytiin vähemmän keskustelua.

Tietosuoja-asetus on tarkoitettu henkilötietojen suojan perussäädökseksi koko EU:ssa. Direktiiviä ei liene syytä implementoida laajemmin kuin on välttämätöntä, koska samalla kavennettaisiin kansallisella lailla asetuksen soveltamisalaa. Käsityksemme mukaan EU:n komissio on tästä syystä kehottanut pidättyvyyteen direktiivin soveltamisalaa määritettäessä. Esimerkiksi kokousraportissa OM2016-00336, 16.12.2016 kirjoitetaan: "KOM selitti, että direktiiviä sovelletaan kun poliisi siirtää tietoja veroviranomaiselle omaa tutkintaansa varten. Veroviranomaiset toimivat asetuksen alla, eivätkä ne ole direktiivissä tarkoitettuja toimivaltaisia viranomaisia. Jos veroviranomainen siirtää tietoja poliisille, sovelletaan asetusta. Tätä direktiivi juuri yrittää sanoa."

Verotuksessa lienee tavallista, että paljastuu rikos, ja verottaja tutkineekin asiaa jonkin verran, ennen kuin siirtää sen poliisille. Rikosten paljastaminen ja tutkiminen eivät kuitenkaan kuulu verottajan lakisääteisiin tehtäviin, kuten ei ulosotonkaan lakisääteisenä tehtävänä ole direktiivin mukainen rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpano.

Pääministeri Sipilän hallituksen hallitusohjelman tavoitteena on pidättäytyä kansallisesta lisäsääntelystä EU-lainsäädännön toimeenpanossa. Tämäkin puoltasi sitä, ettei ulosoton lainsäädäntöä monimutkaisteta entisestään. Henkilötietojen käsittelyä ulosotossa tullaan jatkossa joka tapauksessa sääntelemään jo ainakin ulosottokaarella, yleisellä tietosuoja-asetuksella ja tietosuojan tulevilla yleislilla, sekä jossain määrin mm. lailla viranomaisten toiminnan julkisuudesta.

Ulosoton muista tehtävistä

Ulosottoviranomaiset hoitavat saatavien perinnän lisäksi muitakin jossain määrin rikoksiin liittyviä tehtäviä.

Muuntorangaistuksiin liittyvien vankilaan passitusten osalta kyse on siitä, että jos sakkoa ei saada perityksi rahana, se muunnetaan vankeudeksi. Muuntorangaistuksen määrää käräjäoikeus. Käräjäoikeus lähettää sakon muuntopäätöksen täytäntöönpanoa varten Oikeusrekisterikeskukselle. Ellei sakotettu maksa muunnettujen sakkojen koko määrää Oikeusrekisterikeskuksen lähettämällä maksukehotuksella, asia lähetetään sakotetun kotipaikkakunnan ulosottomiehelle. Ulosottomies passittaa sakotetun suorittamaan muuntorangaistuksen vankilassa. Ennen passitusta sakotettu voi

vielä maksaa koko muunnetun määrän ulosottomiehelle ja näin välttää passituksen. Tässäkin rikosoikeudellisen seuraamuksen täytäntöönpanosta vastaa näin ollen Oikeusrekisterikeskus, ei ulosottoviranomainen. Vankilaan passitukset ovat lähitulevaisuudessa siirtymässä ulosottoviranomaisilta Rikosseuraamus-laitokselle.

Ulosotolla on tehtäviä terrorismivarojen jäädyttämisessä ja EU-pakotepäätösten täytäntöönpanossa. On kuitenkin kyseenlaista, käsittelee ulosotto tällöin henkilötietoja "yleiseen turvallisuuteen kohdistuvilta uhkilta suojelua ja tällaisten uhkien ehkäisyä varten". Arviomme mukaan tämän vaiheen hoitaa KRP, ennen kuin tekee jäädytyspäätöksen. Ulosotto ei suorita itsenäistä uhkilta suojelemis- tai niiden ehkäisemistoimintaa, vaan se käsittelee henkilötietoja vain pannakseen täytäntöön toisen viranomaisen hallinnollisen päätöksen, jäädyttääkseen varat. Jäädytettävät varat etsitään samoilla menetelmillä, kuin ulosottovelallisten varat. Ulosotto ei selvittele päätösten taustalla olevia rikoksia. Näihin tilanteisiin liittyvät tarpeelliset rekisteröidyn tarkastusoikeuden rajoitukset voitaisiin säätää yleislailla, käytännössä luontevimmin tulevalla tietosuojalailla, johon nyt ollaan suunnittelemassa yleisiä tarkastusoikeuden rajoitusperusteita.

Lopuksi

Ulosottolaitoksen lakisääteisen tehtävän hoitamiseksi tarpeellisen henkilötietojen käsittelyn pääasiallinen tarkoitus ei kuulu direktiivin soveltamisalaan. On syytä välttää perusteetonta hallinnollista taakkaa. Jäsenvaltioiden rikosoikeudellisten järjestelmien erilaisuudesta johtuen täysharmonisointiin ei päästä edes direktiivin ydinalueella. Ulosotosta katsottuna on vaikeaa nähdä perusteita esimerkiksi erilaisille teknisille vaatimuksille perittäessä saatavaa, jonka perusteena on sakko, kuin muun saatavan perimisessä.

Jos ulosotossa tulevaisuudessa tunnistettaisiin toimintoja, jotka kuuluvat nyt säädettävänä olevan lain soveltamisalaan, on tietysti selvää, että lakia noudatettaisiin, vaikkei ulosottokaarissa informatiivista lakiviittausta olisikaan.

MUUT MAHDOLLISET KOMMENTIT

Muut mahdolliset kommentit työryhmän mietintöön

-

Järvinen Johanna
Valtakunnanvoudinvirasto